

**TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA OILA, MAHALLA, TA'LIM MUASSASI
HAMKORLIGI INTEGRATSIYASI****Azimjonova Mastona Rahmatullayevna****Termiz davlat pedagogika instituti****Boshlang'ich ta'lim fakulteti****Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabasi****<https://doi.org/10.5281/zenodo.7688320>**

Annotatsiya: Ushbu maqolada Ta'lim-tarbiya jarayonida oila, mahalla, ta'lim muassasi hamkorligi integratsiyasi keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim, tarbiya, integratsiya, oila, mahalla.

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasini har sohasida bo'layotgan o'zgarishlar ta'lim sohasiga ham o'z ta'siri o'tkazmoqda. Ta'lim-tarbiya jarayoniga qaratilayotgan bu o'zgarishlar yoshlarni yanada ruhlantirmoqda. Yoshlarni ma'naviyatli, ma'rifatli, malakali qilib tarbiyalash jarayonida birgalikda ish olib borish maqsadida 1993-yil "Oila, mahalla va ta'lim muassasasi hamkorligi" kontsepsiyasi ishlab chiqildi. Birinchi prezidentimiz Islom Abdug'aniyevich Karimov ham ta'lim-tarbiya sohasiga juda katta e'tibor qaratganlar. Islom Karimov ta'kidlab o'tganlaridek yosh kadrlarni milliy qadriyatlarimiz, buyuk ajdodlarimizdan qolgan bilim xazinasida tarbiyalash yosh kadrlarimizda vatanparlikka, hur fikrlashga o'rgatishga juda katta xizmat ko'rsatadi. O'zbekiston bilim darajasidan juda boy davlat hisoblanadi. Chunki juda ko'plab buyuk shoirlar o'zbek tilida ijod qilishgan. Bu ijod namunalari asosida yoshlarga bilim tarbiya berish ularga ajdodlarimizga bo'lgan hurmat va e'tiborini oshiradi. Milliy ruh asosida tarbiyalash kadrlarda mustaqilligimizni qadrlashga, vatan mexrini uyg'otishga xizmat qiladi. O'zbek tilida ijod qilgan buyuk alomamiz Abdulla Avloniy ham ta'lim-tarbiyaga juda katta e'tibor bilan qaraganlar. Ko'plab asarlari ham ta'lim-tarbiyaga bag'ishlangan. Masalan "Birinchi muallim", "Ikkinchi muallim", Turkiy guliston yohud axloq" asarlarini misol qilib ko'rsatishimiz mumkin.

Prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyev ta'lim-tarbiya sohasiga juda katta o'zgarishlar kiritmoqda. Shu jumladan oliy ta'lim va umumiy o'rta ta'lim muassasalarini keskin ko'payib borayotganini misol qilish mumkin. Shu borada prezident maktablari, xususi universitetlar faoliyat yuritib boshlashlari ta'lim sohasidagi o'zgarishlar desak mubolag'a bo'lmaydi. Yosh avlodga bu imkoniyatlardan to'laqonli foydalanishni o'rgatish o'qituvchilar zimmasiga yuklatilgan. Albatta faqatgina o'qituvchi emas balki o'quvchining ota-onalarini ham ma'suliyatlaridan biri hisoblanadi. O'qituvchi boshlang'ich sinflardan o'quvchilarga ta'lim-tarbiya jarayonida bo'layotgan yangiliklar haqida ma'lumot berib borishlari o'quvchilarni fikrini o'stirishga xizmat qiladi. O'qituvchi yosh avlodni tarbiyalash jarayonida ota-ona bilan birgalikda ishlash hamkorligini yo'lga qoyib olishi zarur. O'qituvchi qanday qilib ota-onalar bilan hamkorlikni o'rnatishi kerak? Sinf rahbari ota-onalar bilan olib boradigan ishlariga quyidagi vazifalarni hal qiladi:

1. Ota-onalar bilan yaqindan aloqa o'rnatadi va aloqani doimo mustahkamlab boradi;
2. O'quvchiga nisbatan maktabning va oilaning yagona talablar qo'yishga erishadi;

3. Sinf ota-onalar jamoasini tashkil etib, ularning sinfdagi tarbiyaviy ishlariga faol qatnashishlarini ta'minlaydi;
4. Ota-onalar o'rtasida pedagogik bilimlarni tarqatadi va ularning pedagogik madaniyatini yuqori darajaga ko'taradi;
5. Sinfga otaliq qilayotgan tashkilotlar, oila va maktabga yordam beruvchi tashkilotlar bilan aloqa o'rnatadi va ularni sinfdagi tarbiyaviy ishlarga jalb qiladi.

Ota-onalar bilan ish shakllari va usullarini tanlashni odatda sinf rahbari o'z shaxsiy xususiyatlari tajribasini, o'quvchilarning oilalarida vujudga kelgan o'ziga xos xususiyatlarni, ota-onalarning bilim va tajribasini, tarbiyalanuvchilarni tarbiyalashda yuqorida ko'rsatib o'tilgan xatolar va qiyinchiliklarni, fe'l-atvor xususiyatlarini, o'quv muassasasi pedagoglar jamoasidagi muhitni, ota-onalar bilan ish olib borishda tarkib topgan an'analarni va hokazolarni hisobga olib belgilaydi, tajribaning ko'rsatishicha, sinf rahbarining ota-onalar bilan hamkorligining ommaviy, sinf. tarzidagi va yakka tartibdagi ish shakllarini oqilona birga qo'shib olib borish, bunda uning mazmunida izchillikka rioya etish orqali erishiladi.

Ko'rsatilgan shakllar ta'rifi va ularni qo'llashning eng yuqori natija berishini ta'minlaydigan shart-sharoitlarga qisqacha to'xtalib o'tamiz.

O'quvchilarni tarbiyalashda oilaning bir qancha vazifalari mavjud bo'lib ular quydagilardir:

- oilada sog'lom muhitni yaratish, milliy ruh va turmush tarzini hisobga olish, farzandlar uchun ota-ona har tomonlama o'rnak bo'lishi, farzandlarning ota-onasiga, Vatanga muhabbat tuyg'usini shakllantirish, o'zaro g'amxo'p bo'lishni ta'minlash;
- oilada huquqiy tarbiyani yaxshilash, oila a'zolarining o'z huquq va burchlarini anglab yetishlarini va ularga rioya qilishlarini ta'minlash;
- farzandlariga chuqur dunyoviy bilim asoslarini berish, ma'rifatli va ma'naviyatli kishilar bo'lib yetishishlarini ta'minlash;
- bozor munosabatlariga mos bo'lgan kasb-hunar o'rgatish, iqtisodiy tushunchalarni farzandlar ongiga singdirish;
- shaxslarning ma'naviy barkamol va jismonan sog'lom bo'lishlari uchun iqtisodiy va ijtimoiy muhitni yaratish;
- shaxslarni mustaqil fikrlashga o'rgatish, istiqloq g'oyalari va milliy mafkuraga sadoqat ruhida tarbiyalash;
- shaxslarning bo'sh vaqtlarini pedagogik nuqtai nazardan kelib chiqib unumli tashkil qilish, ularga qo'shimcha ta'lim berish;
- farzandlarida mavjud bo'lgan iste'dod kurtaklarini rivojlantirish uchun zarur sharoitlarni yaratish;
- o'z farzandlarining o'quv muassasasi, mahalla, davlat va jamiyat oldidagi burchlarini to'la ado etishlari uchun oilada mas'uliyatli bo'lish;

- ota-onalar o'zlarining pedagogik va psixologik bilim saviyalarini doimo oshirib borishi;
- shaxslarda tejamkorlik va ishbilarmonlikning ma'naviy axloqiy tomonlarini shakllantirish;
- oilada milliy va umuminsoniy tarbiyaning barcha yo'nalishlarini uyg'un holda bosqichma-bosqich amalga oshirishga mas'ullikni ta'minlash;
- sanitariya-gigiyenik, ekologik ko'nikmalarni singdirish, diniy aqidaparastlik, ichkilikbozlik, giyohvandlikka qarshi tarbiyani amalga oshirish;
- oila, o'quv bilim yurti va mahalla oldida o'z farzandlarining barcha hatti-harakatlari uchun javobgardir;
- sog'ligida va aqlida nuqsonlari bo'lgan farzandlariga hayot talablariga mos ravishda bilim va kasb-kor o'rgatishdan iborat.

Ota-onaning farzand oldidagi burchi, o'zbekona ta'bir bilan aytganda, farzandga yaxshi nom qo'yish, yaxshi muallim qo'lga topshirib savodini chiqarish, ilmiy, kasb-hunarli qilish, oilali va uyli-joyli qilishdan iborat.

Oila boshqa tarbiyaviy muassasalardan farqli paviyishda odamning butun hayoti davomida uning barcha tomonlariga, qirralariga ta'sir ko'rsatishga qodirdir va odatda ta'sir ko'rsatadi. Oila tarbiya vazifasining bu ulkan miqyosi uning mafkuraviy va psixologik ta'sir ko'rsatiishning chuqur o'ziga xosligi bilan uyg'unlashib ketadi. Bu esa uni oliy darajada ta'sirchan qilibgina qolmay, shu bilan birga shaxsni shakllantirish jarayonining zarur bo'g'iniga ham aylantiradi.

Oilaning yuksak tarbiyaviy imkoniyati shaxslar va ota-onalarning o'ziga xos xususiyatlari: qon-qarindoshligi, muhabbati, yaqinligi, ishonchi, burch hissi, obro'liligi va hokazolar bilan ta'minlanadi. O'z farzandining barcha zaif va kuchli tomonlarini yurgakdagi chog'idan biladigan, uning qalbidagi eng kichik harakatni ham sezadigan va tushunadigan, unga ta'sir etishni biladigan onadan va otadan yaxshiroq kim ham ularni ezgulikka, mehnatsevarlikka, do'stlikka, muhabbatga o'rgata oladi!

Ma'lumki, xilma-xil faoliyat sharoitida shaxsning qobiliyatlari eng samarali rivojlanadi, uning ijodiy imkoniyatlari ochiladi, shaxsni oiladan boshqa qayerda ham faoliyatning xilma-xil turlariga jalb etish mumkin. Oilaviy tarbiyaning qimmatliligi va ahamiyati yana shundaki, kichik shaxslik paytida oilada egallangan narsalar bir umr saklanib qoladi. Xuddi shuning uchun ota-onalarning shaxslarni har tomonlama tarbiyalash majburiyati qonuniy tarzda belgilab qo'yilgan.

Sinf rahbarlari ota-onalar bilan birgalikda tarbiyaviy ishni tashkil etar ekanlar, eng yangi psixologik-pedagogik tadqiqotlar ma'lumotlarini e'tiborga olishlari ham muhimdir, ularga muvofiq o'sib kelayotgan kishi shaxsini shakllantirishga oilaning qo'shadigan hissasi turli yosh bosqichlarida turlicha bo'ladi va to'lqinsimon o'zgaradi. Dastlabki 3 yil ichida u ayniqsa kuchli bo'ladi, shundan keyin oilaviy ta'sirning muayyan darajada barqarorlashuvi davri boshlanadi. Uning navbatdagi odatda maktabgacha yosh tugaydigan paytga to'g'ri keladi, shundan keyin taxminan o'smirlik davrigacha u zaiflashgandek bo'ladi. Yana ota-onalariing ta'siri ota-ona oilasidan ajralib, o'z oilasini tuzguncha ancha kuchayadi.

Ta'lim va tarbiya sohasiga e'tiborni kuchaytirish, bu borada hukumatimiz tomonidan qabul qilingan qonun va hujjatlarni, direktiv ko'rsatmalarni samarali bajarish uchun oila, mahalla, o'quv muassasasi hamkorligi faoliyati o'ziga xos pedagogik tizim, uslub va shakllarga ega bo'lishi zarur.

O'tkazilgan tadbirlar har tomonlama puxta, shuning bilan qatnashchilarning yoshlariga mos pedagogik va psixologik mujassamlashgan, mantiqan teran, qiziqarli va ko'rgazmali, ta'sirchan, ommabop, amaliy jihatdan qisqa va lo'nda, estetik jihatdan keng ko'lamli bo'lishi kerak. Hamkorlikda olib borilayotgan ishlar mahalla hududidagi barcha yoshlar va toifadagi fuqarolarni qamrab olishi hamda ularning qiziqish va intilishlariga mos bo'lishi lozim. Hamkorlik tadbirlarining mavzulari «Sog'lom avlod uchun», «Ota-onangga rahmat», «Odobinga balli», «Sog' tanda sog'lom aql», «Mehr chashmasi», «Qizlar ibosi», «Bir yigitga qirq, hunar oz», «O'g'lim posbonim», «Hayot—ustoz, xalq—muallim», «O'zbekiston Vatanim manim!», «Milliy burch va mas'uliyat», «Oila saboqlari», «Oila etikasi», «Oila tinch — mahalla tinch», «Mustaqil hayot bo'sag'asida», «Askarlik — yigitlik o'quv muassasasi», «Oila baxti — Vatan baxti», «Sportchi oila», «Vatan ostonadan boshlanadi», «Biz kimmiz» kabi tadbirlardan iborat bo'lishi mumkin.

Bahslar, bellashuvlar, uchrashuvlar va turli sanalarga bag'ishlangan anjuman va tantanalardan iborat bo'lishi mumkin.

Joriy qilingan jamoatchilik kengashi o'z faoliyati to'g'risida mahalla ahliga har chorakda bir marotaba hisobot beradi. Zarurat tug'ilganda o'quv-tarbiya muassasalari, mahalla faollari, mahalla hududida joylashgan tashkilot, korxona va idoralarning ta'lim-tarbiya yuzasidan olib borilayotgan ishlari to'g'risida hisobotlarini tinglab, ularga amaliy va nazariy yordam berishi ish samarasiga va uning izchilligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

References:

1. I.A.Karimovning "Yuksak manaviyat yengilmas kuch asari"
2. Sh.Mirziyoyevning "Oliy majlisga hamda O'zbekiston xalqiga murojatnomasi"
3. Prezidentimizning "Ta'lim to'g'risidagi qonuni"
4. Sh.Mirziyoyevning "Yangi O'zbekistonda Taraqqiyot strategiyasi" haqidagi farmnoni